

Karin van den Broeke, eerste vrouwelijke preses Protestantse Kerk

‘Het gaat om wat mensen raakt en helpt’

‘Het instituut kerk is tot op zekere hoogte wel nodig’, zegt boegbeeld Karin van den Broeke van de Protestantse Kerk in Nederland (PKN) halverwege het gesprek met De Linker Wang. Daarmee relateert de predikante uit Zeeland het instituut waarvan ze sinds 2013 preses (voorzitter) is. Opmerkelijk voor een kerkbestuurder? Van den Broeke lacht: ‘Misschien ben ik niet voor niks geroepen en op deze plek terecht gekomen’. Een gesprek met de eerste vrouwelijke preses van de PKN over spiritualiteit, kerk, politiek, vrede, gerechtigheid en heelheid van de schepping.

Theo Brand

Op de zondag na de gemeenteraadsverkiezingen eerder dit jaar hield Van den Broeke op de televisie een preek tijdens een speciale kerkdienst in de Kloosterkerk in Den Haag. Het ronkende racisme (‘minder, minder, minder’) van Geert Wilders tijdens de verkiezingsavond was aanleiding voor een snelle televisieproductie van EO en IKON. Van den Broeke was er nauw bij betrokken en noemde als voorganger de naam van Wilders nadrukkelijk niet. Zo werd het geen ‘anti-Wilders kerkdienst’. Zonneklaar werd wel dat de kerken – voor het oog van de natie – radicaal stelling namen tegen vreemdelingenhaat en voor verdraagzaamheid. Met dominee Karin van den Broeke als één van de drijvende krachten.

Visioen

In 1963 werd ze geboren in een ‘randkerkelijk’ gezin in Rotterdam. ‘Mijn vader heeft erg weinig met de kerk,’ zegt ze. Als tiener verhuisde ze met haar ouders naar Zeeland. Met godsdienst was ze nauwelijks bezig. ‘Achteraf zijn er wel sporen te zien. Hoewel ik niet strikt kerkelijk opgevoed werd, kreeg ik er zijdelings wat van mee. Dat vond ik goed en warm.’ Pas in haar studententijd in Leiden kwamen de grote vragen. ‘Ik koos voor een studie rechten. Via een vriend kwam ik op catechisatie bij dominee Carel ter Linden. Die sloot met zijn verhalen aan bij een vermoeden dat ik langer had. Ik was filosofisch ingesteld en vroeg me bijvoorbeeld af wat ‘recht’ is. In de kerk kwamen dit soort vragen op een meer existentieel niveau aan de orde. En ook met een visioen: God die borg staat voor het komende Rijk van vrede en recht, ook als het jou in de

praktijk bij de handen afbreekt. Het waren niet de klassieke geloofsbeelden die me grepen, wel het toevertrouwen aan dat visioen. Na het behalen van mijn propedeuse rechten maakte ik de switch naar theologie.’

Kwam de politiek ook in beeld?

‘Toen ik theologie studeerde was er veel politieke betrokkenheid. Demonstreren tegen kernwapens, contacten met Oost-Europa en het organiseren van de Vredesweek: ook ik droeg mijn steentje bij. Jarenlang ben ik lid geweest van GroenLinks maar door de discussie in de Tweede Kamer over het ritueel slachten ben ik in 2012 afgehaakt. Wat een hardheid. De gevoeligheid voor levensbeschouwing is nagenoeg verdwenen in GroenLinks. Homorechten liggen me na aan het hart. Maar waarom die hardheid jegens weigerambtenaren? Ik mis respect, ruimte en relativiseringsvermogen.’

‘Negen maanden was ik partijloos. Dat voelde niet goed. Ik besloot lid te worden van het CDA, ook om de partij van binnenuit te kunnen aanspreken op zijn uitgangspunten. Dat valt niet altijd mee. Voor mij staat hoe dan ook vast dat geloven consequenties heeft voor je maatschappelijke en politieke keuzes.’

Was de PvdA geen alternatief?

‘Ik vind het interessant dat Rien Fraan-je van het wetenschappelijk instituut

Karin van den Broeke

Geboren op 18 juni 1963 te Rotterdam. Gehuwd en twee kinderen. Opleiding: Godgeleerdheid, Universiteit Leiden. Predikant te Kruijningen (1992-1997), Studentepredikant te Leiden (1997-2008), Predikant te Wissenkerke-Geersdijk (2008-2013), Preses Generale Synode van de Protestantse Kerk in Nederland en predikant te Wissenkerke-Geersdijk, Kats-Kortgene (heden).

van het CDA verbanden zoekt met het gedachtegoed van de PvdA. Die kant van het CDA zou ik meer in beeld willen zien. Kijk naar het levensbeschouwelijke aspect, zo ontstaat visie. Het groene en sociale van de Christen-Unie spreken me ook aan, maar wat betreft immateriële kwesties is deze partij conservatiever dan ik.’

Hoort politiek thuis in de kerk?

‘In de visienota van de Protestantse Kerk staat: *De kerk doet niet aan politiek, maar is politiek*. Met dat laatste bedoelen we: we zijn een oefenplaats voor samenleven en daarmee sta je midden in de wereld. Dat vraagt om zoeken naar evenwicht. We hebben één keer per jaar in de synode (kerkvergadering –red.) een ethische bezinning. Leidt dit tot standpunten? Nee, we willen juist het gesprek bevorderen. Op andere momenten nemen we ook stelling natuurlijk. Kijk naar onze uitspraken en acties gericht op een humaan vreemdelingenbeleid.’

‘In sommige kerken staat God centraal en is de mens het ‘lijdend voorwerp’. Naar mijn overtuiging is de mens juist geroepen om een bijdrage te leveren. Er is een beweging ten goede en jij bent uitgenodigd daaraan mee te doen,’ zegt de predikante. Daarbij laat ze zich onder meer inspireren door de in 1946 geboren Franse filosoof Jean-Luc Marion. Van den Broeke: ‘De belangrijkste theologische uitspraak is volgens Marion niet dat God bestaat, maar dat hij liefheeft. Doordat we kunnen liefhebben, kennen wij God. Van God komt de gave om lief te hebben.’

In NRC Handelsblad zei u: ‘Het is me er niet om begonnen de kerk overeind te houden’. Is dat niet merkwaardig voor een kerkbestuurder?

‘Belangrijk is dat mensen leven in de geest van de boodschap zoals die in Bijbelverhalen tot ons komt. Dat mensen zich niet laten vangen door cynisme en verder kijken dan hun eigenbelang. Het gaat om wat mensen raakt, in beweging zet en helpt. Wanneer de kerk daaraan een bijdrage levert, zit je goed. Kerkgroei is mooi, maar nooit als doel op zich.’

In de Bijbel zegt Jezus: ‘Ga dus op weg en maak alle volken tot mijn leerlingen’. Hoe leest u dat?

‘Deze Bijbeltekst lees ik niet exclusief maar normatief. Dat geldt ook voor de tekst waarin Jezus zegt ‘Ik ben de weg, de waarheid en het leven’. Jezus gaf zichzelf prijs. Hij ontledigde zichzelf uit liefde en compassie voor anderen. Zo ontstaat ruimte. Wat doet die boodschap met ons als mens, met ons als kerk? Op welk spoor worden we dan gezet?’

‘God is zo groot dat er meerdere wegen zijn. Tegelijk mogen gelovigen geworteld zijn in hun eigen traditie. Waar komt het op aan? Wanneer komt het leven zelf in het geding? Dat werd goed zichtbaar na 11 september 2001. Veel kerken zeiden toen: dit mogen we niet zomaar afwentelen op de Islam.

‘De gevoeligheid voor levensbeschouwing is nagenoeg verdwenen in GroenLinks’

En er zijn moslims die opkomen voor joden en andersom. Zien we op die momenten misschien iets oplichten van de Eeuwige?’

Is de breedte van de Protestantse Kerk – met stevig orthodoxen tot vrijzinnigen – niet een handicap? Maakt het de kerk als geheel niet kleurloos?

‘Voor mij is het een oefenschool. Als beginnend predikant kwam ik wel collega-predikanten tegen die zeiden: ‘Als persoon kan ik je accepteren, maar niet als predikant’. Nu werk ik voor de volle breedte van de kerk en dat verrijkt me. In orthodoxe of bevindelijke kringen is de navolging van Christus naar mijn indruk concreet aanwezig. Mensen zien af van hun ego. Ik word gedwongen om ook de orthodoxe kant van de kerk theologisch te doorleven. Dat doet me goed. Het idee dat niet alles maakbaar is, en dat er grenzen zijn aan waarvoor mensen verantwoordelijk zijn, lijkt misschien zwaar. Maar in dat besef kan ook iets bemoedigends zitten.’

‘Wat betreft standpunten over maatschappelijke en kerkelijke kwesties dwingt een pluriforme kerk je tot echte

ontmoetingen. Ik vind dat een kracht. Veel mensen in de kerk zijn gewend om met een zekere diversiteit om te gaan. Dat is veelkleurigheid die je ook in de maatschappij tegenkomt.’

Hoe zit dat met medisch-ethische kwesties?

‘Over euthanasie denken mensen heel verschillend. Ik was predikant in Leiden en ook in Zeeland. In mijn pastorale praktijk heb ik veel mensen begeleid, ook in hun laatste levensfase. Elke situatie is weer anders. Ik ben zeker geen voorstander van een verbod op euthanasie. En waarom zou eindeloze levensverlenging beter zijn? Ik heb een persoon begeleid die fysiek verder kon maar geen uitweg zag en koos voor ‘voltooid leven’. Hoe ga je daar mee om? Laten we niet te snel

oordelen. En ja: een leven is niet alleen goed als het perfect is. In mijn ideale kerk komen al deze vragen open en bloot op tafel. Natuurlijk met liefde als basis.’

Vergeet de kerk duurzaamheid niet?

‘Zorg voor de schepping hoort er helemaal bij. Dat stelt me soms voor dilemma’s. Voor een bijeenkomst van de Wereldraad van Kerken in Genève maakte ik een eendaagse vliegtrip. Mijn dochter reageerde verontwaardigd. Gelukkig compenseert de kerk elke vlucht door bomen te planten. Maar toch. Vakantie vieren doe ik het liefst fietsend en we eten thuis weinig vlees. Gelukkig is er het oecumenische initiatief van groenekerken.nl. waarin lokale kerken worden uitgedaagd om te verduurzamen. We moeten wegblijven van moralisme en juist kansen pakken. In juli staat klimaatverandering hoog op de agenda van het Centraal Comité van de Wereldraad van Kerken. Als lid van het comité zal ik daarover meepraten en denken. Rentmeesterschap is een belangrijke opdracht.’